Dieviškoji komedija

Kultūriniai kontekstai

Dieviškoji komedija – tai italų poeto, prozininko ir filosofo Dantės Aligjerio XIV amžiuje parašyta trijų dalių epinė poema. *Dieviškoji komedija* laikoma italų literatūros šedevru bei didingiausiu ir svarbiausiu grožinės literatūros kūriniu Viduramžių Europoje, neprarandančiu savo prasmės iki šių dienų.

Doré Gustave (Giustavas **Dorė**) 1832 - 1883, prancūzų grafikas, tapytojas, skulptorius. Jo kūrybai turėjo įtakos romantizmas, iliustravo ne tik Dantės ,,Pragarą“, bet ir Bibliją, Servanteso ,,Don Kichotą“.

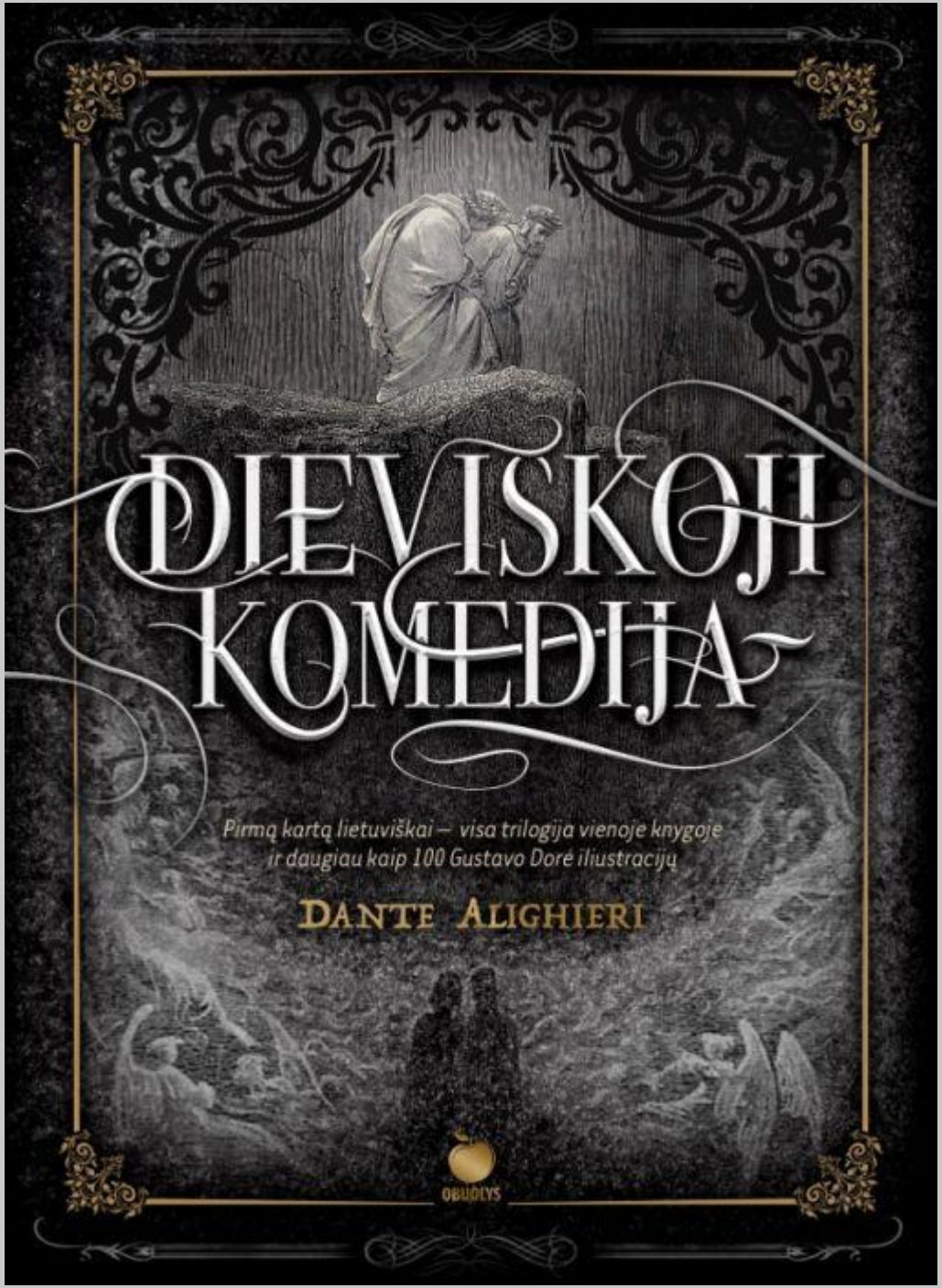

Prisiminkime siužetą

Dantės poema ,,*Dieviškoji komedija*“ yra pakankamai sudėtingas bei nelengvai analizuojamas kūrinys, kurį sudaro trys dalys:

,,*Pragaras*“, ,,*Skaistykla*“ ir ,,*Rojus*“

(*Inferno*, *Purgatorio*, *Paradiso*).

Dantė yra ir autorius, ir pagrindinis poemos veikėjas, kuris keliauja iš tamsos į šventąją šviesą.

Dieviškoji komedija vaizduoja poeto kelionę per tris pomirtinio gyvenimo sritis, dvasinį žmonijos tobulėjimo kelią nuo aistrų, ydų ir nuodėmių iki Dievo meilės. Tobulos formos, simetriškos struktūros poemoje susijungia žemiausios ir aukščiausios būties sritys.

Pragare ir skaistykloje poetą lydi **Vergilijus, žemiškosios išminties simbolis.** Čia jie sutinka kenčiančias nusidėjėlių, neretai žinomų istorinių ir legendinių asmenybių, tokių kaip Odisėjas ir kt., vėles:
Homeras, tarp poetų karaliavęs,
už jo pečių Horacijus, satyras, Ovidijus, Lukanas

Pradžia

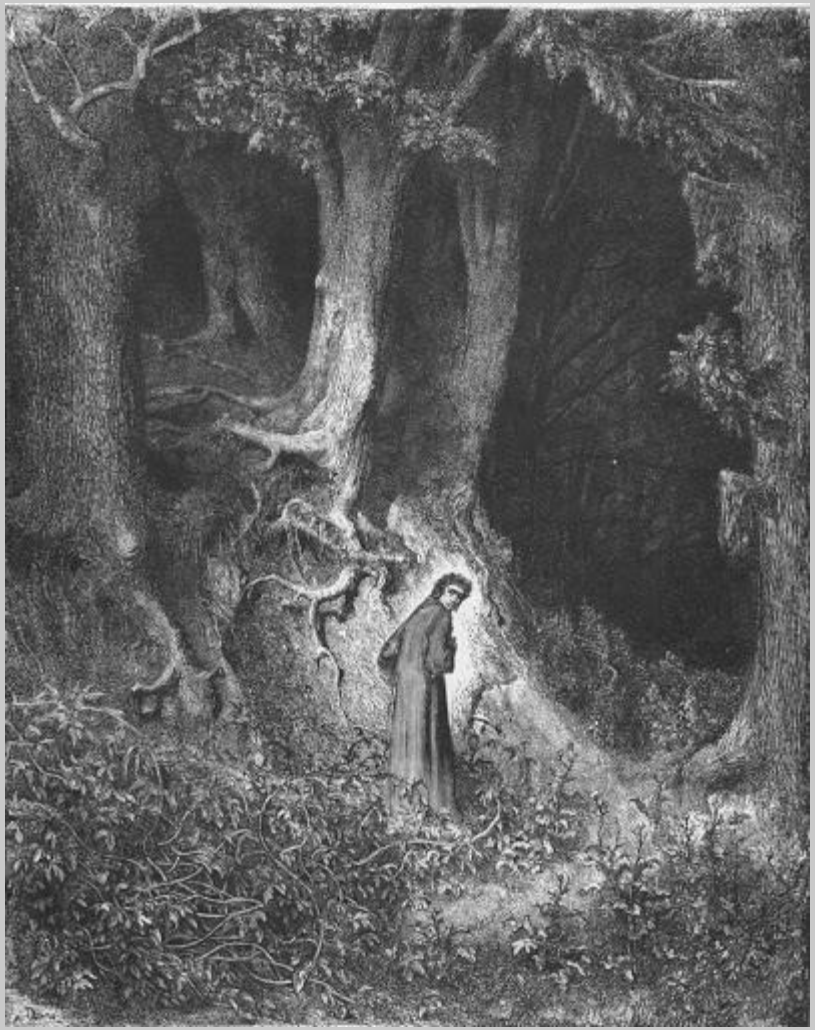

Dorė iliustracija

- *Dieviškosios komedijos* pradžioje Dantė matomas klaidžiojantis tamsioje girioje, pametęs tiesų kelią. Vos pamačius šviesą ir pradėjus lipt aukštyn, Dantė susiduria su trimis būtybėmis, pastojusiomis jam kelią: lūšimi, liūtu ir klastūne vilke. Šie trys laukiniai žvėrys – nevaldomų žmogaus aistrų įkūnijimas:
- vilkė simbolizuoja godumą
- liūtas – puikybę,
- lūšis – gašlumą.

Nuo šių žvėrių pagalbos besišaukiantį **Dantę išgelbėja išmintį reprezentuojantis Senovės Romos poetas Vergilijus, atsiųstas Dantės mylimosios Beatričės.**

Kodėl Vergilijus?

Dantės amžininkai gerbė Virgilijų, o pačiam poetui jis buvo „mokytojas, mylimas pavyzdys“:

Tu esi mano mokytojas,

mano mėgstamiausias pavyzdys;

Tu vienas perdavei man palikimą

Gražus skiemuo, išaukštintas visur.

Virgilijus apsaugos Dantę jo kelionėse per mirusiųjų pasaulį:

Sek paskui mane ir į amžinus kaimus

Aš parvesiu tave iš šių vietų

Ir išgirsite siautulio riksmus

Senovės dvasios, patekusios į nelaimę,

Dėl naujos mirties, tuščios maldos ...

Dorė iliustracija

Kodėl Vergilijus?

- *Vergilijus „Eneidoje“ aprašė herojaus Enėjaus kelionę po mirusiųjų požemius. (Nors tai nėra pagrindinė priežastis - Odisėjo klajones Hade aprašė ir Homeras)*
- *Vergilijus taip pat yra Dantės tautietis, romėnas, todėl ir italų protėvis:*

Aš parvesiu savo giminę iš langobardų,

*O **Mantuja** buvo jų miela žemė ...*

Vergilijus

(Publijus Vergilijus Maronas; lot. Publius Vergilius Maro; 70-19 pr. Kr.), žymiausias Augusto laikų sen. romėnų poetas. Gimė netoli **Mantujos**, mokėsi Mediolane (dab. Milanas), Kremonoje, Romoje. Gyvendamas Romoje priklausė poetų rateliui, globojamam Mecenato. Keliavo po Graikiją. Grįždamas į Romą mirė Brundizijuje. Palaidotas Neapolyje. Žymiausi kūriniai: „Bukolikos“, „Georgikos“, ypač jį išgarsino „Eneida“.

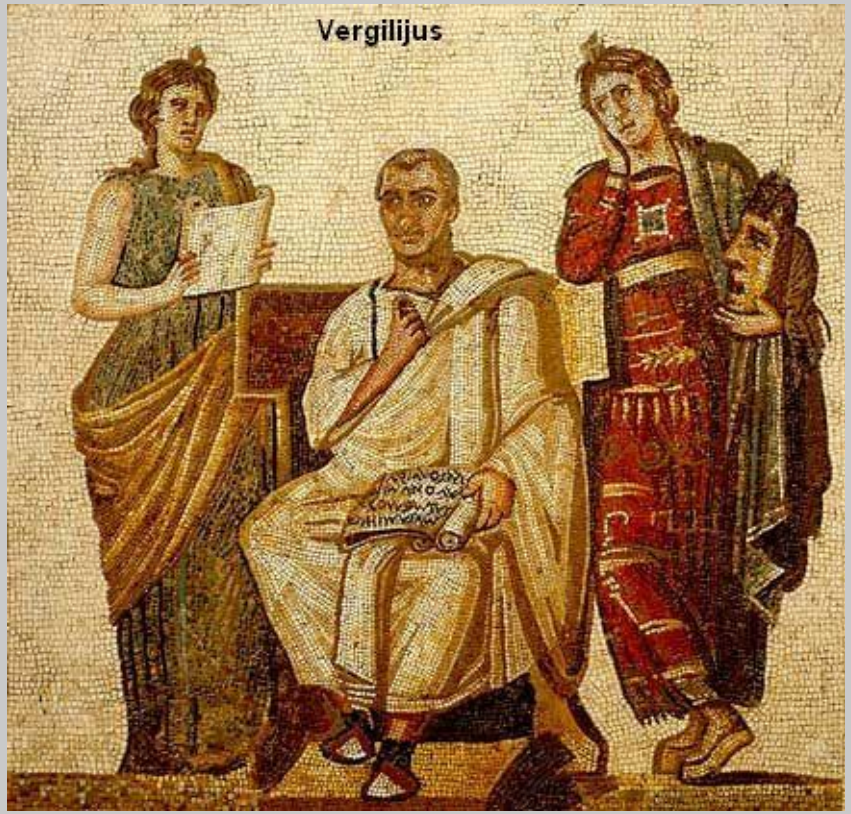

Eneida

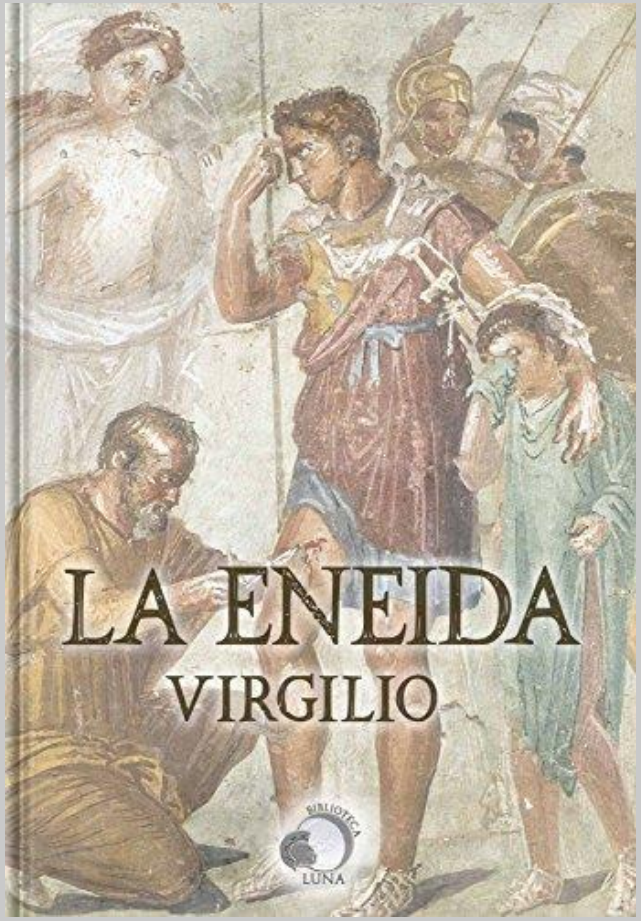

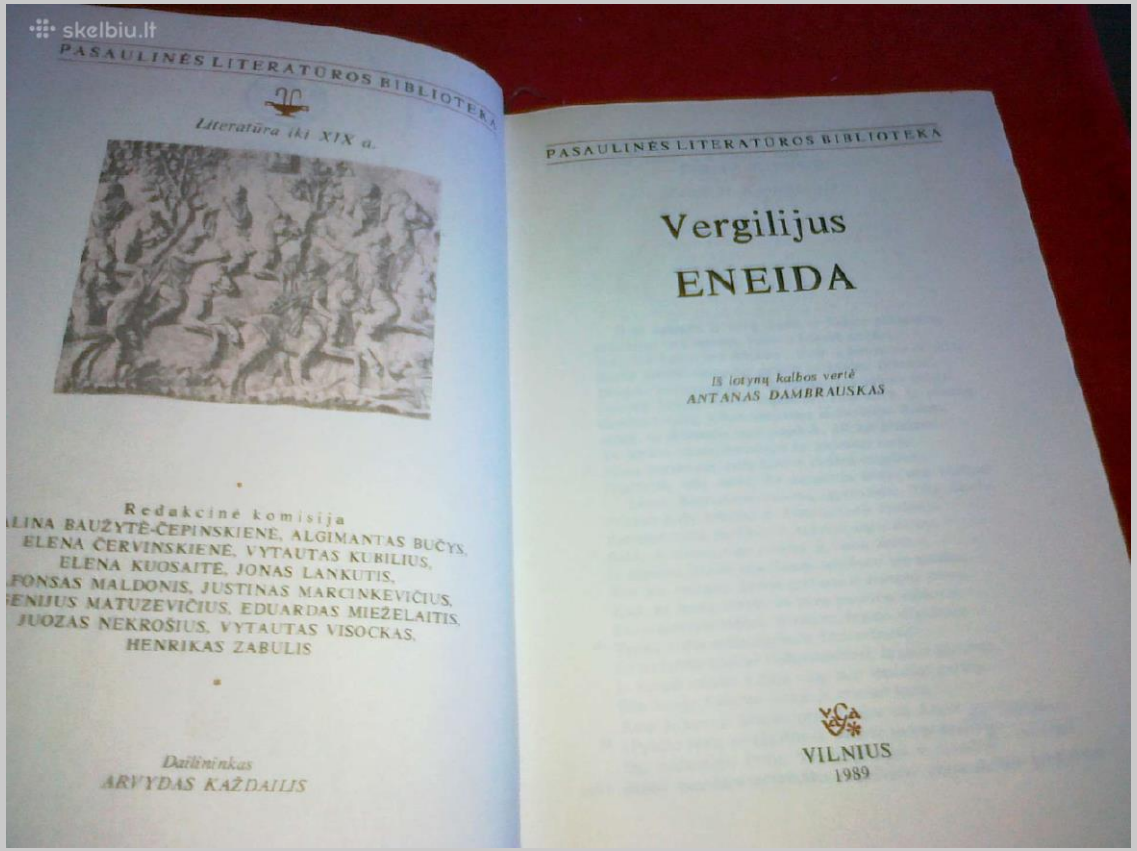

Romėnų poeto Vergilijaus epinėje poemoje „Eneida“, kurią sudaro dvylika giesmių, vaizduojama Trojos karžygio Enėjo klajonės ir žygiai, jo įsikūrimas Italijoje.

Ištakos

XVI amžiaus renesanso menininkas Federico Zuccari. Dantė

- **„Dieviškojoje komedijoje“ pateikiamos visos Vakarų viduramžiais prieinamos žinios.**
- **Dantė atmintyje saugojo beveik visas knygas, kurias turėjo to meto mokslo pasaulis. Pagrindiniai jo erudicijos šaltiniai buvo:**
- **Biblija, bažnyčios tėvai, mistiniai ir scholastiniai teologai, pirmiausia Tomas Akvinietis, Aristotelis (lotyniškais vertimais iš arabų ir graikų);**
- **Arabų ir vakarų filosofai ir gamtininkai - Avero, Avicena, Albertas Didysis;**
- **Romos poetai ir prozininkai - Virgilijus, kurio „Eneidą“ Dante mokėjo mintinai, Ovidijus, Lucanas, Statijus, Ciceronas, Boetijus, istorikai - Titas Livijus, Orosijus.**
- **Nors Dantei Homeras yra „dainininkų galva“, jis neskaitė nei jo, nei kitų graikų, nes beveik nė vienas iš tada mokytų žmonių nemokėjo graikų kalbos, o vertimų dar nebuvo.**
- **Astronomijos žinių Dantė daugiausia gavo iš Alfragano, arabų ekspeditoriaus Ptolemėjaus, žinoma, taip pat vertimo į lotynų kalbą.**
- **„Dieviškoji komedija“ yra visiškai originalus kūrinys, vienintelis literatūroje.**

Ištakos

- Istoriją tyrinėjantys mokslininkai vieningai sako, kad Dantė Aligjeris buvo labai išsilavinęs, daug žinojo apie antikos ir viduramžių literatūrą, gerai išmanė įvairius mokslus ir netgi studijavo erezijos mokymus. Iš kur Dantė galėjo gauti tokių plačių žinių?
- Poeto biografijoje tai tapo dar viena paslaptimi, kurios beveik neįmanoma išspręsti.
- Daugybė faktų rodo, kad Dantė galėjo gauti tokių išsamių žinių universitete, kuris buvo Bolonijos mieste, nes būtent ten jis kurį laiką gyveno. Kadangi tiesioginių šios teorijos įrodymų nėra, belieka tik manyti, kad taip yra.

Pragaras

- Pats Pragaras vaizduojamas kaip siaurėjanti kūgio formos spiralė ir yra suskirstytas į devynis Pragaro ratus. Pirmajame rate prie pat vartų laikomi nekrikštytieji ir pagonys, gyvenę prieš Kristų, tokie kaip Platonas, Aristotelis ir pats Vergilijus. Čia jų sielos nejaučia nei kančių, nei Dieviškosios palaimos, bet tenkinasi žemiška laime.

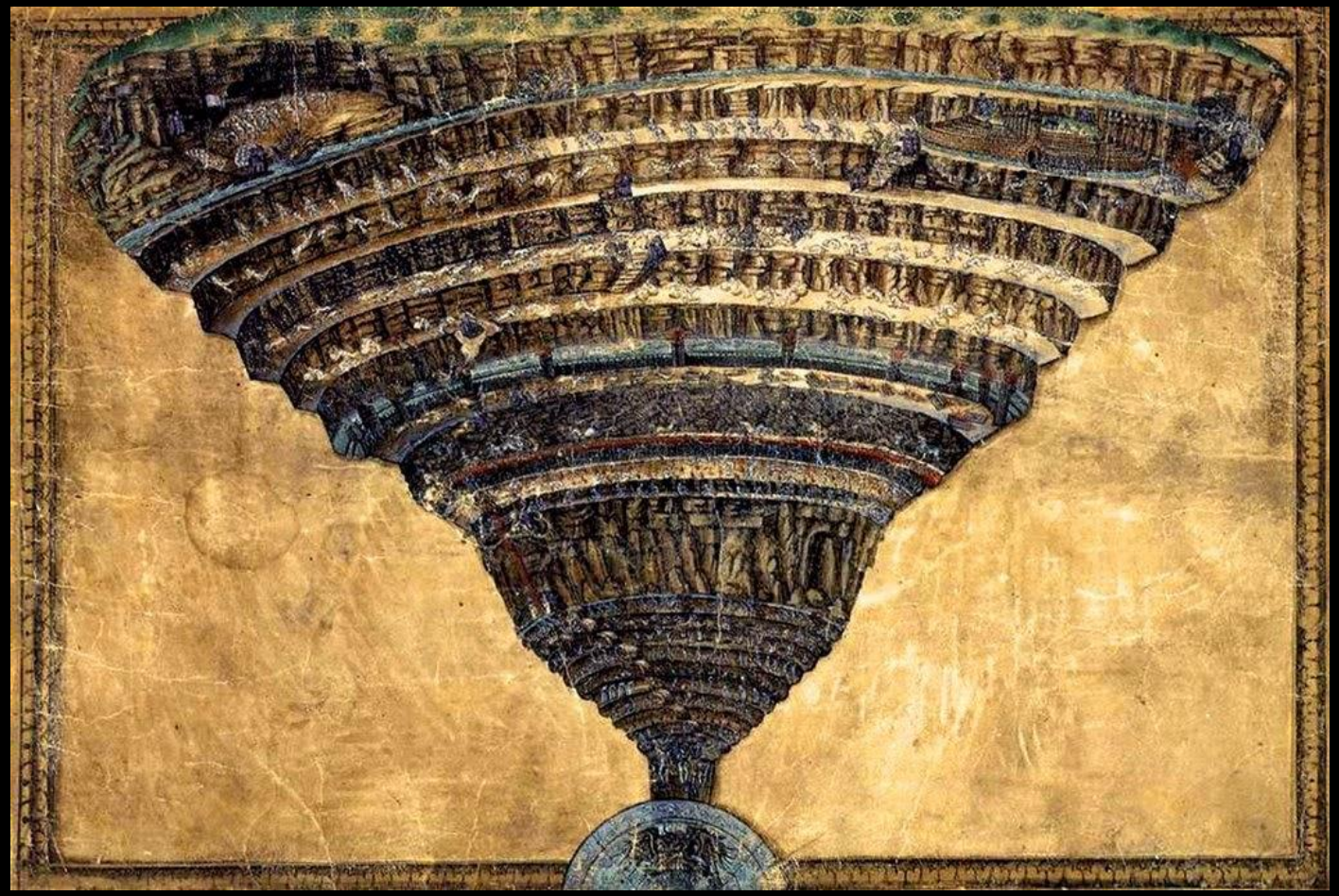

Sandras Botičelis (it. **Sandro Botticelli**) 1445 - 1510 , italų ankstyvojo renesanso Florencijos dailės mokyklos tapytojas. Iliustravo Dantės ,,Pragarą“

Pragaras

Pragaro gelmė. Botičelio iliustracija

- Kiti Pragaro ratai apibūdinami pagrindinėmis pasmerktųjų padarytomis nuodėmėmis, pagal kurias nusidėjėliai ir yra paskirstomi:
- geismą (antras ratas),
- apsirijimą (trečias ratas),
- godumą (keturis ratas)
- rūstumą bei depresiją (penktas ratas).
- Paskutiniai keturi ratai sudaro Pragaro miestą *Dis*:
- kurio šeštame rate įkalinti eretikai,
- septintame – smurtautojai,
- aštuntame – apgavikai,
- **žemiausias paskutinis devintasis Pragaro ratas skirtas tiems, kurie išdavė pasitikėjimą. Čia trijų veidų šėtonas Liuciferis, įstrigęs užšalusiame ežere, kramto visų laikų blogiausius išdavikus: Judą (išdavusį Jėzų) ir Brutą bei Kasijų (išdavusius Julijų Cezarį).**

Dantės pragaro žemėlapis

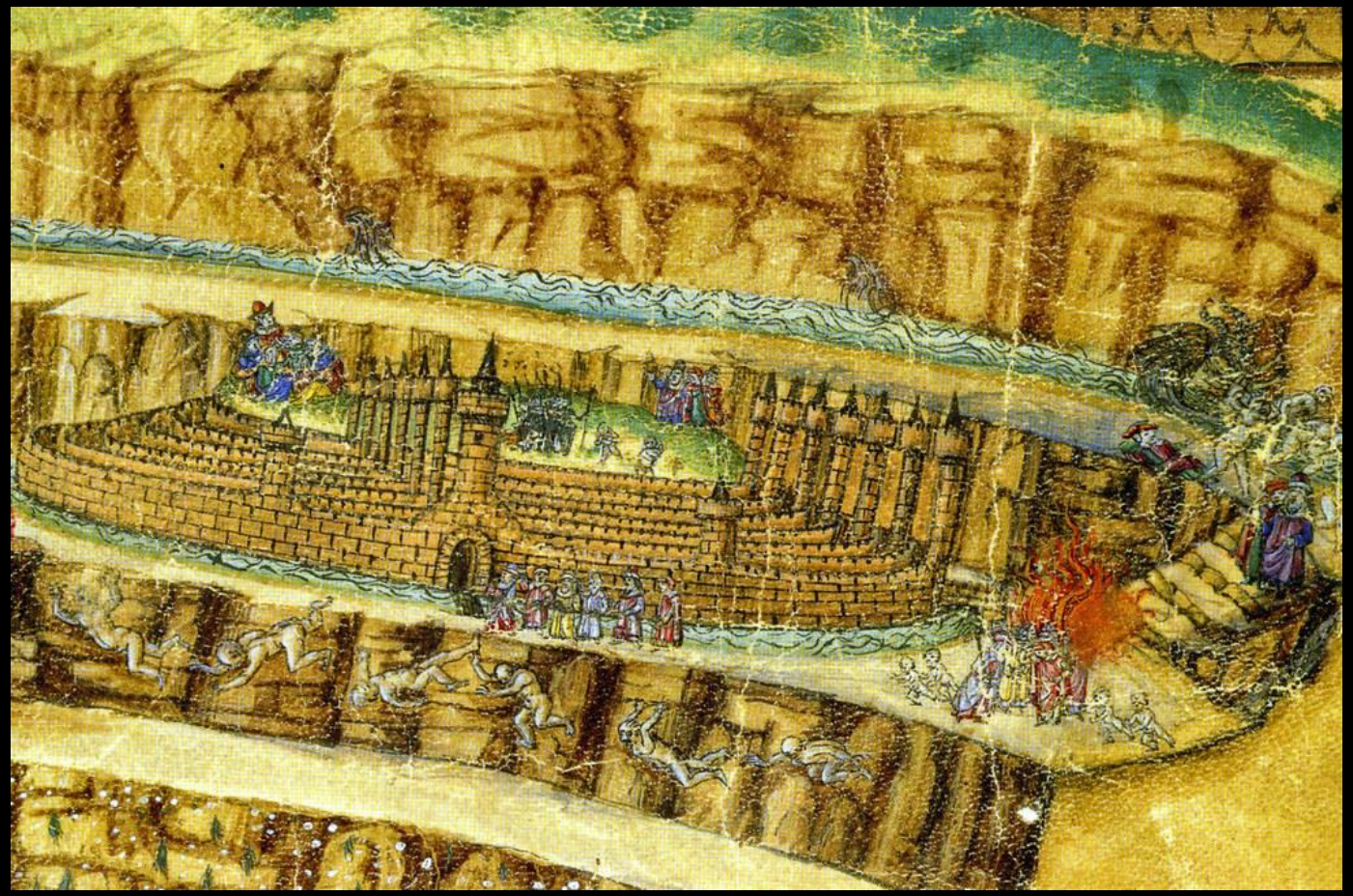

Vienas pirmųjų Dantės „Pragaro“ žemėlapių pasirodė poeto tautiečio ir Aukštųjų Renesanso laikų kūrėjo Botičelio (Sandro Botticelli) devyniasdešimt iliustracijų serijoje, kuris savo piešinius kūrė 1480–1490.

Botticelli pragaro žemėlapis ilgą laiką buvo laikomas vienu iš patraukliausių vaizdinių apie ***Dantės ir Vergilijaus nusileidimą per „baisų skausmo slėnį“.***

Dantės pragaro žemėlapis

- „Dieviškoji komedija“, tapusi vienu didžiausių literatūros kūrinių, pagimdė „pragariškos kartografijos“ pamišimą. Noras pavaizduoti Dantės aprašytą „pragarą“ tapo ne tik Renesanso, bet ir vėlesnių laikų manija, susijusia su proporcijomis ir matavimais.

Dantės poveikis

- Aistra išmatuoti pragarą prasidėjo nuo XV a. Florencijos architekto ir matematiko Antonio Manetti. Jis įvertino pragaro plotį maždaug 141 kilometru.
- Mąstytojai uždavė klausimus: koks yra pragaro apskritimas? Kokio jis gylio? Kur yra įėjimas?
- Net Galileo Galilėjus įsitraukė į diskusijas. 1588 m. Jis skaitė dvi paskaitas, kuriose tyrė pragaro matmenis ir galiausiai palaikė Manetti pragaro topografijos versiją.

Dantė ir Vergilijus

Dantės „Pragaras“ buvo vizualizuotas begalę kartų:

Eženas Delakrua

- (Eugène Delacroix, 1798 – 1863) – XIX a.prancūzų tapytojas ir grafikas. Įvardijamas garsiausiu Prancūzijos ir vienu garsiausių Europos romantizmo atstovų dailėje.
- Jo paveikslas ,,Dantė ir Vergilijus pragare“ saugomas Paryžiaus Luvro muziejuje

Dantės poveikis

- Dantės vardas atveria naują erą Vakarų Europos literatūroje. Bet jis nėra tik pradininkas, kuris, atlikęs savo darbą, užleidžia vietą ateinantiems pakeisti. Jo poezija atlaikė šimtmečius ir skatino vis naujas vizualizacijas: Renesanso, neoklasicizmo, romantizmo ir net šių laikų meninkus ,,Dieviškoji komedija“ vis dar įkvepia.

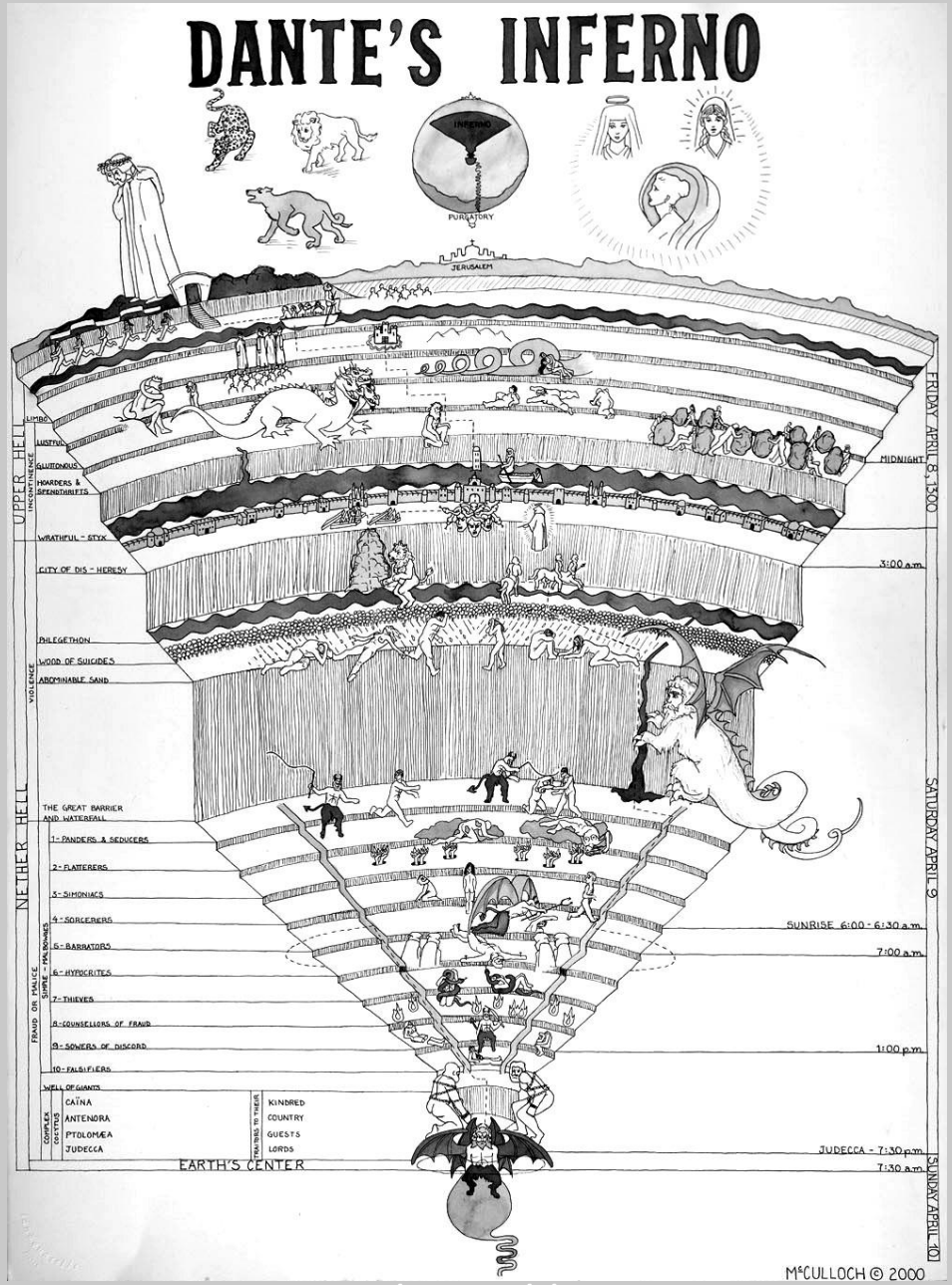

Danielis Healdas, 1994 m.

Iki šių dienų remiantis Dantės ,,Dieviškąja komedija“ (,,Pragaras“) kuriamos knygos, kino filmai

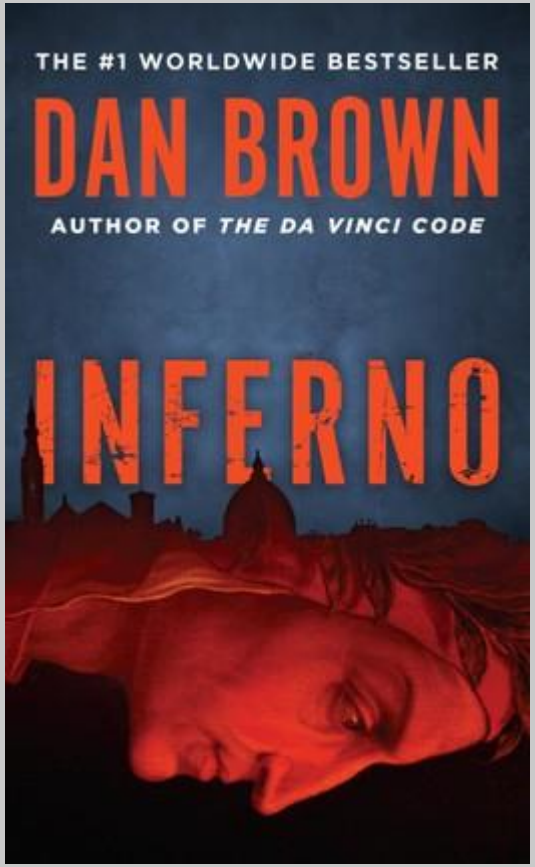

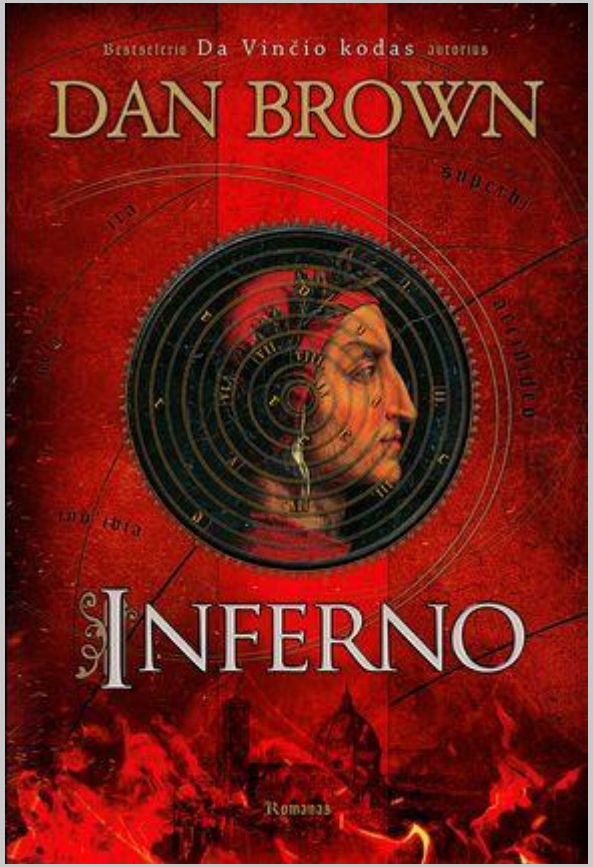

Skaistykla

- Antrojoje *Dieviškosios komedijos* dalyje, pagaliau perėję visus Pragaro ratus, Dantė ir Vergilijus iškyla į gražią, giedrą ir žvaigždėtą naktį. Skaistykloje prasideda Dantės dvasinės reabilitacijos procesas. Kai kurie šaltiniai teigia, jog šią *Dieviškosios komedijos* dalį ir reikia laikyti tikruoju ir pagrindiniu moralinės atspirties tašku. Skaistykloje Dantės ir Vergilijaus vedliu tampa italų trubadūras Sordello, kuriam didžiule garbe virsta galimybė pasitarnauti didingajam Vergilijui.
- Kitaip nei Pragare, kuriame akcentuojamos žmonių nuodėmės bei silpnybės, antrojoje ir trečiojoje *Dieviškosios komedijos* dalyse didžiausias dėmesys skiriamas parodyti žmonėms kelią į išganymą, apsivalymą nuo nuodėmių.

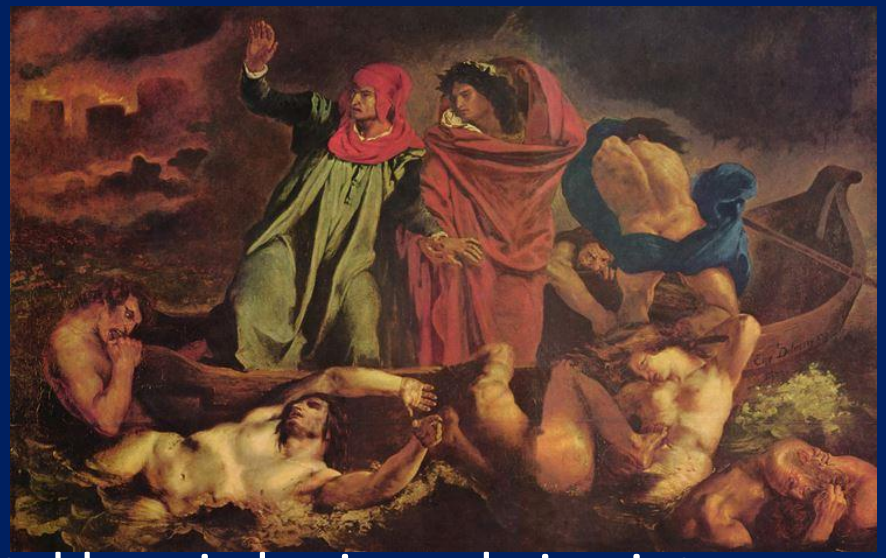

Skaistykla vaizduojama kaip vieta žmonėms, kurie nepadarė nei vienos iš septynių pražūtingų nuodėmių, bet ir nejautė Dievo savo širdyje mirties akimirką. Keliaudamas per Skaistyklą Dantė bendrauja su atgailaujančiomis sielomis ir supranta, jog daugelis jų žemėje buvo pakankamai nedori žmonės, tačiau besiskirdami su gyvybe atgailavo ir būtent todėl nepateko į Pragarą.

Rojus

- Trečiojoje *Dieviškosios komedijos* dalyje Dantė įžengia į Rojų. Deja, bet jam ateina laikas skirtis su Vergilijumi, kuris, būdamas pagonis, negali įžengti į Dangų, todėl yra pakeičiamas Beatriče – tyrumo ir meilės simboliu.
- Beatričė Dantei visoje poemoje atrodo lyg pagrindinis stimulas, siekiant išganymo. Daugelis kritikų pastebi, jog Beatričė Dantei pasirodo lyg Kristaus figūra, o kūrinys skirtas tiek jos šlovinimui, tiek Dantės kelionės pas Dievą pasakojimui.
- Vienaip ar kitaip, Rojaus dalyje pasiekiama tikra herojaus pilnatvė. Savo didžiosios kelionės pabaigoje Dantė pamato Švenčiausiąją Trejybę ir suvokia Dievo meilės ir gailestingumo esmę.
- Savo pasakojimu Dantė parodo, jog verta pereiti kančias dėl Dievo palaiminimo. Be to, Dantė pagaliau supranta egzistencijos prasmę ir tai, jog išgelbėti sielą gali tik meilė, apdairumas, sąžiningumas ir gerumas.

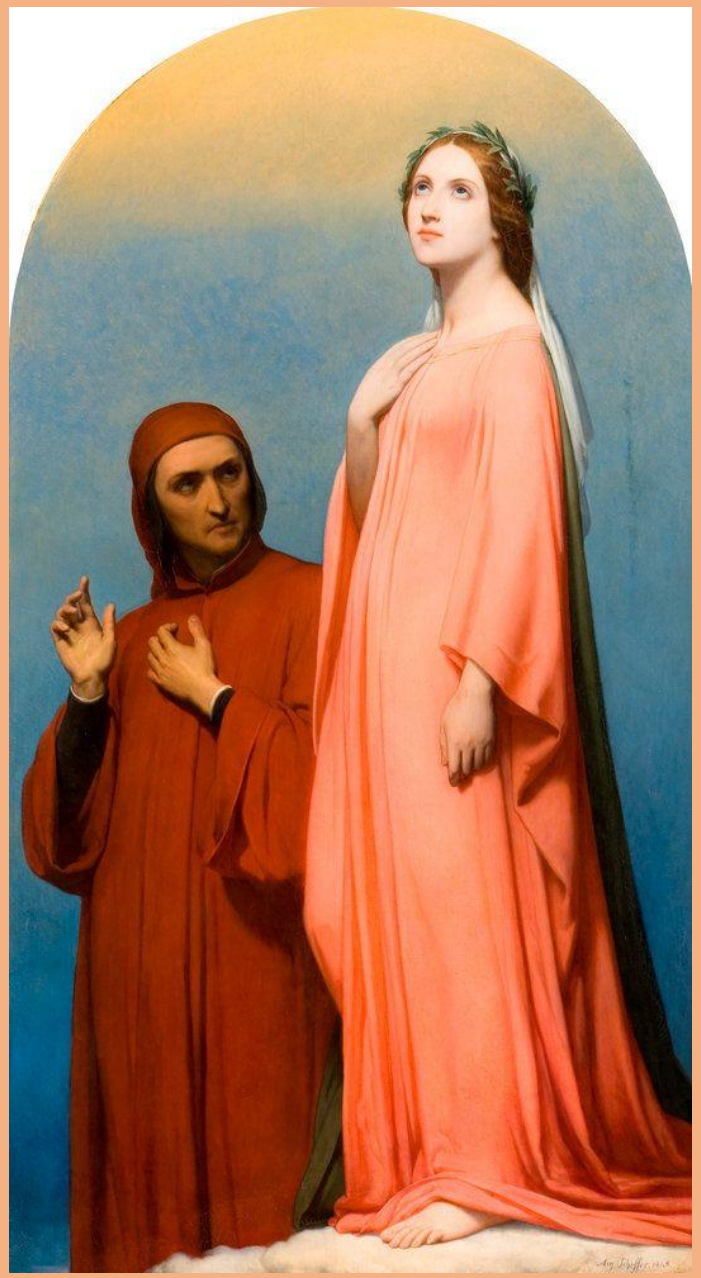

Ary Scheffer. Dantė ir Beatričė, 1846

Dieviškoji komedija – simbolinė prasmė

- – tai paklydusio žmogaus kelionė į išganymą, kelias pas Dievą, tačiau Dantė meistriškai apjungia ir pasaulietines prasmes: poemoje matomas paprastas žmogus, kupinas trūkumų, bet besistengiantis įveikti sunkumus ir tobulėti, o jo kelionės per Pragarą vedliu tampa būtent ne popiežius ar šventasis, bet Vergilijus – pagonis.

Vergilijus simbolizuoja žmogiškąją išmintį, kuri per pragarą ir skaistyklą gali atvesti tik iki rojaus slenksčio. Rojuje Dantę pasitinka kita vadovė, jo jaunystės meilė Beatričė, kuri simbolizuoja dieviškąją išmintį. Epinis pasakojimas baigiasi tuo, kad Dantė regi Dievo didybės viziją.

Dantė Europos kultūroje

- Apie Dantę sakoma, kad jis viena koja stovėjęs viduramžių epochoje, o kita Renesanse.
- Jo kūrybos rėmus sudaro viduramžių simboliai bei pasaulėvaizdis, bet kartu jis, kaip kūrybinė asmenybė, kaip genijus, pakilo aukščiau negu leisdavo viduramžių poezijos vaizduotės galios. Jo „Dieviškoji komedija“ formos naujumu ir filosofiniu originalumu yra nepakartojamas kūrinys. Dantė lygintinas su savo epochos gotikine katedra, kuri įkūnija ir užbaigtą viduramžių tobulumą ir perėjimą prie drąsių bei aptakių naujųjų laikų formų.

Dantės laikų ekonomiškai išsivysčiusiems Italijos miestams-valstybėms būdinga rimtas domėjimasis kultūra, menu. Gimtasis Dantės miestas Florencija (Firenzia) ne be reikalo laikomas Renesanso lopšiu.

Kas tobulina žmoniją?

- Vargu ar atsirastų gražesnis antikos ir prasidėjusių naujųjų laikų tarpusavio santykių įvaizdis, kaip toji „Dieviškosios komedijos“ poetų, keliaujančių šalia vienas kito, pora.
- Ar čia tik neslypi toli į ateitį žvelgianti mintis, skirianti du sąmonės lygmenis, jų tapsmą paties Dantės asmeny?
- **Kas labiau slenkant amžiams tolydžio tobulino žmoniją – sąmonė (protas) ar tikėjimas? O gal jie abu vienu kartu reikalingi?**
- Sukurkite pragaro schemą – patys nuspręskite, kurios nuodėmės priklauso kuriam pragaro ratui. Jei, Jūsų manymu, Dantės „Pragaro“ ratai yra tinkami, galite jais naudotis. Galite savo pragaro schemą kurti popieriaus lape arba kompiuteriu.
- Papildomai reikės parengti dviejų arba trijų pastraipų pristatymą, apibūdinantį kiekvieno rato dalį, nurodantį, kodėl ši nuodėmė yra tame rate ir kodėl toks nuodėmės išpirkimas yra numatytas.